

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ДЕРЖАВНА ІНЖЕНЕРНА АКАДЕМІЯ**

МУРЗІН КОСТЯНТИН ГЕННАДІЙОВИЧ

УДК 336.6 : 658.14

**ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗОВОЇ
ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 8.03050801 "Фінанси і кредит (за спеціалізованими
програмами)"

АВТОРЕФЕРАТ

Дипломної роботи на здобуття кваліфікації
магістра з фінансів і кредиту

Запоріжжя - 2016

Дипломною роботою є рукопис.

Робота виконана на кафедрі "Фінанси, банківська справа та страхування", Запорізької державної інженерної академії Міністерства освіти і науки України, м. Запоріжжя.

Науковий керівник - доцент, к.е.н.

Ткаченко Єлизавета Юріївна

Запорізька державна інженерна академія

Захист відбудеться "13" січня 2016 року о 9⁰⁰ годині на засіданні Екзаменаційної комісії кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізької державної інженерної академії

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Наявність достатніх фінансових ресурсів є передумовою успішного функціонування будь-якого промислового підприємства, незалежно від сфери діяльності, галузевої спрямованості та організаційно-правового статусу. Обсяг та структура фінансових ресурсів залежать від масштабів виробництва (масштабів діяльності) та його ефективності.

Наукова і прикладна проблематика процесів формування та оптимізації структури фінансових ресурсів підприємств постійно знаходиться в полі зору зарубіжних і вітчизняних вчених. У наукових працях за темою дослідження відсутня єдина точка зору щодо критерію та механізмів формування та ефективного використання фінансових ресурсів підприємств.

Теоретичним та практичним аспектам побудови ефективної системи управління капіталом підприємств було присвячено чимало наукових досліджень як у світовій економічній літературі, так і в роботах вітчизняних учених-економістів. Належне місце у проведенні науково-теоретичного обґрунтування ефективного управління структурою капіталу підприємств посідають праці таких вчених, як: І.Т. Балабанова, В.Г. Белоліпецького, І.О. Бланка, Ю. Брігхема, Дж. К. Ван Хорна, А. Гропеллі, Г.О. Крамаренка, В.В. Ковальова, А.М. Кравцової, М. Міллера, Ф. Модільяні, Е. Нікбахта, Ю.В. Петленка, Є.Г. Рясних, Г.В. Савицької, О.С. Стоянової, О.Є. Чорної, Г.О. Швиданенка, Н.В. Шевчук, І.Й. Яремка, О.В. Яріш та інших. Водночас, незважаючи на значний науковий доробок учених, на сьогодні існує ще чимало дискусійних питань з цієї проблематики, які потребують подальших досліджень. Зокрема, поза увагою більшості робіт залишилися питання щодо розробки системи оптимізації структури капіталу в умовах кризи. Значимість та необхідність вирішення зазначених проблем зумовлюють актуальність та визначають вибір теми дослідження, його мету, завдання і структуру.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних засад і методичних підходів до оптимізації структури фінансових ресурсів промислового підприємства в умовах кризової економіки.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити наступні завдання:

– розглянути теоретичні та методичні засади оптимізації структури фінансових ресурсів промислового підприємства в умовах кризової економіки;

– визначити проблеми сучасного стану та перспективи розвитку коксохімічної промисловості;

– дослідити особливості формування та використання фінансових ресурсів на ПАТ "Запоріжжкокс";

– розглянути можливість оптимізації фінансових ресурсів ПАТ "Запоріжжкокс" в умовах кризової економіки.

Об'єктом дослідження є процеси формування та оптимізації структури капіталу промислового підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти управління структурою капіталу промислового підприємства.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використано сучасні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: системного аналізу та синтезу; експертних оцінок; економіко-статистичні та методи порівняння; метод суми місць; коефіцієнтний метод; графічні методи.

Інформаційну основу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств, матеріали Державного комітету статистики України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали первинного обліку та статистичної звітності ПАТ "Запоріжжкокс".

Наукова новизна результатів дослідження полягає у наступному:

удосконалено науково-методичні підходи до оптимізації структури фінансових ресурсів на ПАТ "Запоріжжкокс" на основі впровадження моделі оптимізації структури фінансових ресурсів за критерієм рентабельності власного капіталу.

Практичне значення одержаних результатів. Основні рекомендації та пропозиції щодо оптимізації структури фінансових ресурсів спрямовані на підвищення ефективності системи управління ПАТ "Запоріжжкокс".

Апробація результатів роботи. Основні положення і результати дипломної роботи доповідалися на III Міжнародній науково-практичній конференції "Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика", 20 листопада 2015р. (м. Запоріжжя).

Публікації. За результатами дослідження опублікована 1 наукова праця.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено проблемні питання, що потребують подальшої розробки, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, практичне значення отриманих результатів.

У розділі 1 "**Теоретичні та методичні засади оптимізації структури фінансових ресурсів промислового підприємства в умовах кризової економіки**" розглянуто фінансові ресурси як економічну категорію, визначено методичні підходи до оцінки формування та використання фінансових ресурсів промислового підприємства, досліджено стан, проблеми та перспективи розвитку коксохімічної промисловості в Україні.

Управління розміщенням та використанням фінансових ресурсів підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній цілі.

Основною метою управління фінансовими ресурсами на підприємстві є їх оптимізація, тобто процес вибору найкращих форм їхньої організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності. Отже, правильне використання фінансових ресурсів на підприємстві є запорукою успіху будь-якого підприємства.

В економічній літературі досі немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх складу, методів впливу на ефективність господарювання, тому ця проблема залишається актуальною в сучасній економічній науці. Розгляд визначень «фінансових ресурсів» дозволив сформулювати такі висновки:

– по перше, більшість визначень фінансових ресурсів, як грошових фондів, вказують на місце їх створення і належність до суб'єктів фінансових відносин, але не вказуються джерела створення та призначення;

– по друге, капітал є реальним об'єктом, на який можна постійно впливати з метою отримання нових доходів підприємства та використання ним своїх зобов'язань. Тобто, капітал – це об'єктивний фактор виробництва, частина фінансових ресурсів, які використовуються підприємством у своїй діяльності. Отже, капітал є перетвореною формою фінансових ресурсів. І тому ототожнювати поняття "фінансові ресурси" і "капітал" неможливо.

Коксохімічна промисловість – галузь чорної металургії, що займається переробкою кам'яного вугілля методом коксування. Розвиток коксохімічної галузі безпосередньо пов'язаний з розвитком металургійного виробництва та повністю залежить від попиту та безперервної роботи металургійних заводів.

У зв'язку з цим, найбільші коксохімізаводи зосереджені в країнах основних виробників сталі – в КНР, Японії та Україні (табл. 1), причому

більшість з них працює у складі провідних глобальних металургійних холдингів.

Таблиця 1

Найбільші виробники коксу, млн. т.

Країни	2010	2011	2012	2013
Китай	312,1	355,1	383,4	420
Японія	38,3	35,9	37,4	37,5
Росія	30,3	26,6	28,5	31
Україна	18,5	16,4	17,5	19
Індія	18,4	19,1	19,8	21,5
США	14,2	10,5	14,7	14,4
Корея	10,6	9,6	14,8	9,2
Польща	9,8	6,9	9,5	9,2
Бразилія	9,3	7,5	8,6	10,5
Німеччина	8,3	8,8	8,2	8,1
Увесь світ	527,1	540,4	593,6	641,4

Слід зазначити, що українські коксохімічні підприємства є менш залежними від експорту, ніж металургійні. Проте, несприятливі умови на світовому ринку можуть негативно позначитись на завантаженні виробничих потужностей українських КХЗ.

У розділі 2 "**Дослідження процесів формування та використання фінансових ресурсів на ПАТ "Запоріжжкокс"**" здійснено аналіз основних показників діяльності ПАТ "Запоріжжкокс", визначено особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємства, проведено аналіз ліквідності та фінансової стійкості, проаналізовано показники ефективності та встановлено ознаки фінансової кризи.

На сьогоднішній день ПАТ "Запоріжжкокс" має комплекс коксохімічного виробництва, перероблення вугілля, випікання коксу, уловлювання та перероблення продуктів коксування. З лютого 2011 року ПАТ "Запоріжжкокс" на коксових батареях №5 та №6 випускає кокс поліпшеної якості, а з 2012 року коксовий цех товариства повністю перейшов на виробництво коксу поліпшеної якості.

Основним видом продукції, що виробляє товариство, є кокс доменний, виробництво якого складає 77,3% від всієї товарної продукції емітента.

Підприємство ПАТ "Запоріжжкокс" випускає більше 28 найменувань продукції, зокрема, за рахунок продажу коксу доменного, бензолу кам'яновугільного для синтезу, сульфату амонію.

Динаміка власного та залученого капіталу ПАТ "Запоріжжкокс" наведена на рис. 1.

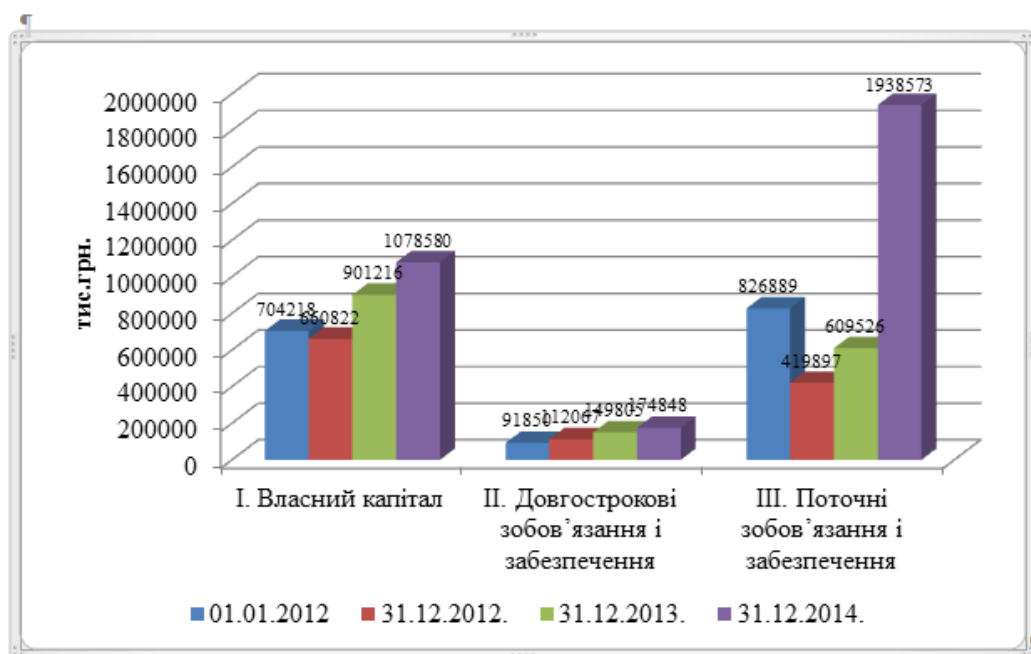

Рис.1. Динаміка власного та залученого капіталу ПАТ "Запоріжжкокс"

Треба відзначити стрімке збільшення поточних зобов'язань на кінець 2014 р. В складі залученого капіталу зменшується частка власного капіталу (54,27% – початок 2014 р., 33,79 % – кінець 2014 р.). Найбільшу питому вагу в складі залученого капіталу займають поточні зобов'язання (36,71 % – початок 2014 р., 60,73 % – кінець 2014 р.), у 2014 році відбулось збільшення частки в структурі активів на 24,03%.

В структурі сукупних активів підприємства найбільшу питому вагу протягом всього періоду займають необоротні активи і складають 58,0 % – на початок 2014 р. та 32,51% – на кінець 2014 р.

На підставі розрахунку показників ліквідності можна зробити висновки про достатній рівень швидкої та загальної ліквідності підприємства за період, що аналізується. Згідно отриманим даним, коефіцієнт абсолютної ліквідності достатньо низький. Його значення свідчить про те, що в 2012 – 2014 рр. від 1 % до 3% короткострокової заборгованості підприємство може погасити негайно.

В роботі розраховано показники та визначено тип фінансової стійкості. Протягом 2012 – 2014 рр. на підприємстві спостерігалось покращення типу фінансової стійкості з кризи до нормальної фінансової стійкості.

На основі проведеного дослідження визначено, що впродовж 2012 – 2014 рр. клас підприємства за рівнем фінансового стану змінювався, та на кінець 2014 р. підприємство має 2 клас – достатній рівень спроможності виконувати свої зобов'язання та незначна ймовірність дефолту.

У розділі 3 **"Оптимізація структури фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжжкокс» в умовах кризової економіки"** здійснена систематизація загроз та ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» та розглянуто можливості оптимізації структури фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжжкокс» за критерієм рентабельності власного капіталу.

Основними ризиками в діяльності ПАТ "Запоріжжкокс" є:

– виробничі ризики, які виникають під час виробництва продукції (ризики, пов'язані з виникненням аварійних ситуацій, існуючими умовами праці, використанням виробничого обладнання, людським фактором);

– ризики, пов'язані із забезпеченням підприємства сировиною та матеріалами (зрив поставок сировини та матеріалів на виробництво основних видів продукції, значне підвищення цін на них, аварійні ситуації на підприємствах постачальників);

– ризики, пов'язані із збутом окремих видів продукції (зниження попиту та конкурентоздатності продукції, погіршення становища на ринку, порушення порядку та строків розрахунку за отриману продукцію);

– фінансові ризики;

– екологічні ризики.

До найбільш слабких сторін підприємства належать: невисока виробнича потужність з виробництва коксу, високий знос основних фондів, збільшення кредиторської заборгованості, зниження попиту на ринку збуту.

На основі оцінки конкурентоспроможності зроблено висновок, що конкурентні позиції підприємства середні практично в усіх напрямках.

Стратегія подальшої діяльності ПАТ "Запоріжжкокс" щодо розширення виробництва, реконструкції поліпшення фінансового стану спрямована на технічне переобладнання виробництва, оновлення основних засобів і виробничих потужностей, дотримання чинного законодавства, в т.ч. природоохоронного, виконання виробничої програми та організаційно-технічних заходів в межах запланованого фінансування.

В цих умовах підприємство повинно приділити більше уваги питанням оптимізації структури капіталу. Мета управління структурою капіталу – мінімізувати витрати по залученню довгострокових джерел фінансування і тим самим забезпечити власникам капіталу максимальну ринкову оцінку вкладених ними грошових коштів.

В роботі розглянуто умови оптимізації структури капіталу за критерієм рентабельності власного капіталу.

На основі аналізу наведених варіантів структури капіталу виділено такі закономірності:

1. Доти, доки рентабельність активів перевищує проценти за користування позичковими коштами і процентна ставка за кредитами є стабільною, рентабельність власного капіталу зростає пропорційно зі зростанням частки заборгованості в структурі капіталу.

2. Якщо рентабельність активів дорівнює процентам за кредит, то незалежно від рівня заборгованості рентабельність власного капіталу до оподаткування дорівнюватиме рентабельності активів і процентам за кредит.

3. Якщо рентабельність активів нижча за проценти за користування позичками, то рентабельність власного капіталу падає і може досягати

негативних значень. Негативна рентабельність власного капіталу означає, що в результаті одержаних збитків реальний капітал підприємства зменшився на відповідну величину збитків.

4. Якщо рентабельність активів дорівнює нулю або є негативною, рентабельність власного капіталу із зростанням рівня заборгованості набуває негативних значень стрімкіше.

ВИСНОВКИ

На основі вивчення теоретичних та практичних засад оптимізації структури фінансових ресурсів промислового підприємства в умовах кризової економіки можна зробити наступні висновки:

1. Управління розміщенням та використанням фінансових ресурсів підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю.

2. Основною метою управління фінансовими ресурсами на підприємстві є їх оптимізація, тобто процес вибору найкращих форм їхньої організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності.

3. В економічній літературі досі немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх складу, методів впливу на ефективність господарювання, тому ця проблема залишається актуальною в сучасній економічній науці.

4. Коксохімічна промисловість – галузь чорної металургії, що займається переробкою кам'яного вугілля методом коксування. Розвиток коксохімічної галузі безпосередньо пов'язаний з розвитком металургійного виробництва та повністю залежить від попиту та безперервної роботи металургійних заводів. Українські коксохімічні підприємства є менш

залежними від експорту, ніж металургійні. Проте, несприятливі умови на світовому ринку можуть негативно позначитись на завантаженні виробничих потужностей українських КХЗ.

5. ПАТ "Запоріжжкокс" має комплекс коксохімічного виробництва, перероблення вугілля, випікання коксу, уловлювання та перероблення продуктів коксування. Цех товариства повністю перейшов на виробництво коксу поліпшеної якості. Треба відзначити стрімке збільшення поточних зобов'язань на кінець 2014 р. В складі залученого капіталу зменшується частка власного капіталу (54,27% – початок 2014 р., 33,79 % – кінець 2014 р.). Найбільшу питому вагу в складі залученого капіталу займають поточні зобов'язання (36,71 % – початок 2014 р., 60,73 % – кінець 2014 р.), у 2014 році відбулось збільшення частки в структурі активів на 24,03%.

6. Аналіз показників ліквідності свідчить про достатній рівень швидкої та загальної ліквідності підприємства за період, що аналізується. Протягом 2012 – 2014 рр. на підприємстві спостерігалось покращення типу фінансової стійкості з кризи до нормальної фінансової стійкості. На основі проведеного дослідження визначено, що впродовж 2012 – 2014 рр. клас підприємства за рівнем фінансового стану змінювався, а на кінець 2014 р. підприємство має 2 клас – достатній рівень спроможності виконувати свої зобов'язання та незначна ймовірність дефолту.

На основі проведеного дослідження можна сформулювати наступні рекомендації для ПАТ "Запоріжжкокс":

- в процесі оптимізації структури капіталу підприємства треба враховувати вплив основних факторів, що визначають структуру капіталу;

- підприємству доцільно забезпечити реалізацію заходів з управління ризиками зниження фінансової стійкості, які здійснюються в усіх структурних підрозділах промислового підприємства;

- при визначенні оптимальної структури капіталу слід враховувати, що головною метою діяльності будь-якого підприємства є максимізація прибутку в довгостроковому періоді. Ця мета, як правило, конфліктує з

іншим важливим завданням – мінімізацією фінансових ризиків, тобто ризиків, пов'язаних з фінансуванням підприємства;

– в процесі оптимізації структури капіталу підприємства можна використовувати різні критерії, але найбільш важливим є критерій рентабельності власного капіталу;

– якщо рентабельність сукупного капіталу (рентабельність активів) перевищує проценти за користування кредитом, то підприємству буде вигідно залучати позички. Однак обсяг можливої заборгованості підприємства обмежується готовністю кредиторів надавати позички та кредитною ставкою, які залежать від рівня ризику неповернення кредитів.

ПУБЛІКАЦІ ЗА ТЕМОЮ РОБОТИ

Публікації у інших виданнях

1. Мурзін К.Г. Оптимізація структури фінансових ресурсів промислового підприємства в умовах кризової економіки // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції "Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика", 20 листопада 2015 р. (м. Запоріжжя). – С.307 – 308.

АНОТАЦІЯ

Мурзин К.Г. Оптимизация структуры финансовых ресурсов промышленного предприятия в условиях кризисной экономики – Рукопись.

Исследовательская работа на получение квалификации магистра по специальности 8.03050801 – «Финансы и кредит (по специализированным программам)» – Запорожская государственная инженерная академия, 2016.

Рассмотрены финансовые ресурсы как экономическая категория, определены методические подходы к оценке формирования и использования финансовых ресурсов промышленного предприятия, исследовано состояние, проблемы и перспективы развития коксохимической промышленности в Украине.

Проведен анализ основных показателей деятельности ПАО "Запорожжкокс", определены особенности формирования и использования финансовых ресурсов предприятия, проведен анализ ликвидности и финансовой устойчивости, проанализированы показатели эффективности и оценены признаки финансового кризиса.

Осуществлена систематизация угроз и рисков ПАО «Запорожжкокс» и рассмотрены возможности оптимизации структуры финансовых ресурсов ПАО «Запорожжкокс» по критерию рентабельности собственного капитала.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, критерий, эффективность, капитал, структура, активы, рентабельность, ликвидность, финансовая устойчивость.

АНОТАЦІЯ

Мурзін К.Г. Оптимізація структури фінансових ресурсів промислового підприємства в умовах кризової економіки – Рукопис.

Дослідницька робота на одержання кваліфікації магістра за фахом 8.03050801 – «Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами)» – Запорізька державна інженерна академія, 2016.

Розглянуто фінансові ресурси як економічну категорію, визначено методичні підходи до оцінки формування та використання фінансових ресурсів промислового підприємства, досліджено стан, проблеми та перспективи розвитку коксохімічної промисловості в Україні.

Проведено аналіз основних показників діяльності ПАТ "Запоріжжкокс", визначено особливості формування та використання фінансових ресурсів

підприємства, проведено аналіз ліквідності та фінансової стійкості, проаналізовано показники ефективності та встановлено ознаки фінансової кризи.

Здійснена систематизація загроз та ризиків ПАТ «Запоріжжкокс» та розглянуто можливості оптимізації структури фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжжкокс» за критерієм рентабельності власного капіталу.

Ключові слова: фінансові ресурси, критерій, ефективність, капітал, структура, активи, рентабельність, ліквідність, фінансова стійкість.

ANNOTATION

Murzin K.G. **Optimization of financial resources for industrial enterprises in a crisis economy** - Manuscript.

Research work to obtain a qualification in the specialty 8.03050801 master - "Finance and Credit (by specialized programs)" - Zaporozhye State Engineering Academy, 2016.

Financial resources considered as an economic category, defined methodological approaches to assessing the formation and use of financial resources for industrial enterprises, investigated the state, problems and prospects of development of the coking industry in Ukraine.

The analysis of the key performance indicators of PJSC "Zaporizhkoks" peculiarities of formation and use of financial resources, the analysis of liquidity and financial stability, performance analysis and the signs of the financial crisis.

Systematize the threats and risks of PJSC "Zaporizhkoks" and examined opportunities to optimize the structure of financial resources of PJSC "Zaporizhkoks" criteria for return on equity.

Keywords: financial resources, the criterion of efficiency, its capital structure, assets, profitability, liquidity, financial stability.